

Як рятувати та відновлювати пошкоджені водою об'єкти культурної спадщини Огляд методичних та інформаційних ресурсів

Внаслідок теракту російських агресорів — підриву дамби Каховської ГЕС у зоні затоплення опинилось 5 музеїв, 10 бібліотек, 16 археологічних пам'яток, 18 архітектурних пам'яток (дані [HeMo: Ukrainian Heritage Monitoring Lab](#)). Масштаби катастрофи значні і непоправні, назавжди знищені або понівечені тисячі об'єктів культурної спадщини.

Зменшення великої води (обміління затоплених територій) все ж дає певні надії та шанси для порятунку частини культурних цінностей та пам'яток. HeMo спільно з [Smithsonian Cultural Rescue Initiative](#) (SCRI) підготували перелік корисних методичних та інформаційних ресурсів які будуть хорошим дороговказом у розробці практичних кроків та дій для відновлення пошкоджених водою об'єктів культурної спадщини.

Узагальнені рекомендації щодо порятунку об'єктів культурної спадщини, пошкоджених водою.

1. Що робити, якщо колекції намокають? (для установ, що займаються колекціонуванням), бібліотека Конгресу / What To Do When Collections Get Wet (for collecting institutions), Library of Congress. Ресурс англійською мовою.

Опис ресурсу: Подано інформацію про необхідні заходи безпеки для призупинення затоплення; як сушити колекції на повітрі; заморожувати матеріали; усувати наслідки цвілі, диму та кіптяви, а також як боротись з іншими забрудненнями. Включає відео відповіді.

Посилання на ресурс: <https://www.loc.gov/preservation/emergprep/dry.html>

2. Реагування на стихійне лихо та ресурси для відновлення (Історичне товариство Міннесоти) / Disaster response and recovery resources (Minnesota Historical Society). Ресурс англійською мовою.

Опис ресурсу: Подано перелік інформаційних довідників, які містять поради та вказівки щодо реагування на стихійне лихо та екстрений порятунок музейних колекцій і особистих реліквій.

Посилання на ресурс:
<https://mnhs.gitlab.io/archive/conservation/www.mnhs.org/preserve/conservation/floodresponse.html>

3. Польовий посібник з реагування на надзвичайні ситуації: сегмент води (відео) / Water Segment from the Field Guide to Emergency Response (video). Ресурс англійською мовою.

Опис ресурсу: 10-хвилинне відео, яке демонструє, як рятувати промоклі фотографії, книги, документи та інші цінні речі. (Фонд Американського інституту охорони природи).

Посилання на ресурс: https://www.youtube.com/watch?v=rXyA5Dq_jHM

4. Реагування на стихійні лиха та відновлення (Служба національних парків Conserve-o-grams) / Disaster Response and Recovery (National park service Conserve-o-grams).

Опис ресурсу: Це платформа з короткими інструкціями про догляд за музейними експонатами в розрізі визначеної тематики. Розділ "Реагування на стихійні лиха та відновлення" знаходиться під номером 21.

Посилання на ресурс:

https://www.nps.gov/museum/publications/conservoogram/cons_toc.html#collectionpreservation

5. Коротко про врятовані речі, частина III: Колекції об'єктів (Conserve O Gram, том 21, випуск 6) / Salvage At A Glance Part III: Object Collections (Conserve O Gram Volume 21 Issue 6). Стаття англійською мовою.

Опис ресурсу: Подано короткі рекомендації, як осушувати та доглядати колекції музейних предметів. Є корисна інформативна табличка з описаними методами відновлення об'єктів за типами матеріалів.

Посилання на ресурс:

<https://www.nps.gov/museum/publications/conservoogram/21-06.pdf>

6. Перша допомога культурній спадщині під час кризи - Посібник (Апарна Тандор) / First Aid to Cultural Heritage in Times of Crisis - Handbook (Aparna Tandor). Посібник англійською мовою.

Опис ресурсу: Посібник призначений для культурних інституцій. У ньому є практичні рекомендації щодо надання першої допомоги культурній спадщині з акцентом уваги на гуманітарну допомогу та відновлення. Питання утилізації наслідків стихійного лиха (затоплення) подано на сторінках 75-76: How to make a flooded site safe / Як зробити затоплену ділянку безпечною.

Посилання на ресурс:

https://www.iccrom.org/sites/default/files/2018-10/fac_handbook_print_oct-2018_final.pdf

7. Перша допомога культурній спадщині під час кризи - Інструментарій (Апарна Тандор) / First Aid to Cultural Heritage in Times of Crisis - Toolkit (Aparna Tandor). Посібник англійською мовою.

Опис ресурсу: Посібник призначений для культурних інституцій. У ньому є практичні інструменти щодо надання першої допомоги культурній спадщині з акцентом уваги на гуманітарну допомогу та відновлення. Питання утилізації наслідків стихійного лиха (затоплення) та відновлення об'єктів подано на таких сторінках:

- стр. 59-61 - подано рекомендації, як чистити вологі матеріали (фотоматеріали, книги, текстиль, негабаритні матеріали)
- стр. 61-65 - подано методи осушення об'єктів (висушування мокрих предметів на повітрі, заморожування та вакуумне заморожування вологих предметів)
- стр. 92 - подано рекомендації щодо сушіння мокрих конструкцій;
- стр. 93 - подано набір інструментів для сушіння вологих конструкцій.

Посилання на ресурс:

https://www.iccrom.org/sites/default/files/2018-10/fac_toolkit_print_oct-2018_final.pdf

8. Готовність до надзвичайних ситуацій і реагування (Вікі сторінка Американського інституту консервації) / Emergency Preparedness & Response (Wiki page American Institute for Conservation). Ресурс англійською мовою.

Опис ресурсу: Це платформа для установ культурної спадщини. У розділі 3.7 Salvage and Recovery (3.7. Порятунк і відновлення) подано основні кроки порятунку колекцій музеїв внаслідок повені.

Посилання на ресурс:

https://www.conservation-wiki.com/wiki/Emergency_Preparedness_%26_Response#Salvage_and_Recovery

9. Спадщина у небезпеці. Екстрена евакуація культурних цінностей - Посібник (Апарна Тандор, переклад з англ. Ігор Пошивайло). Посібник українською мовою.

Опис ресурсу: Посібник призначений для установ, які намагаються запобігти знищенню й розкраданню об'єктів культурної спадщини у кризовій ситуації. Це покрокова інструкція щодо евакуації колекцій культурної спадщини в екстремальних умовах. Інформації по порятунк об'єктів внаслідок затоплення немає.

Посилання на ресурс:

https://www.iccrom.org/sites/default/files/publications/2022-04/ukr_0_manual_endangered_heritage_emergency_evacuation_of_heritage_collections_web_iccrom_2022.pdf

Ресурси із рекомендаціями щодо порятунку об'єктів культурної спадщини, пошкоджених водою, за типами матеріалів:

1. Екстрена обробка просочених водою меблів і дерев'яних предметів (Conserve O Gram, липень 1993, номер 7/7) / Emergency Treatment For Water-Soaked Furniture And Wooden Objects (Conserve O Gram, July 1993, Number 7/7). Стаття англійською мовою.

Опис ресурсу: Подано рекомендації щодо порятунку та відновлення пошкоджених водою меблів і дерев'яних предметів. Описано, як переміщувати об'єкти, осушувати предмети, боротись зі цвіллю, працювати з чутливими і крихкими частинами.

Посилання на ресурс:

<https://www.nps.gov/museum/publications/conservoogram/07-07.pdf>

2. Екстрене рятування мокрих книг і записів (Північно-східний центр збереження документів) / Emergency Salvage of Wet Books and Records (Northeast Document Conservation Center). Ресурс англійською мовою.

Опис ресурсу: Подано рекомендації щодо порятунку та відновлювання пошкоджених водою книг та записів (CD, DVD, касети, відеокасети). Описано методи відновлення та осушення об'єктів та подальше зберігання їх.

Посилання на ресурс:

<https://www.nedcc.org/free-resources/preservation-leaflets/3.-emergency-management/3.6-emergency-salvage-of-wet-books-and-records>

Підготували: команда *HeMo: Ukrainian Heritage Monitoring Lab*
heritage.in.ua
info@heritage.in.ua